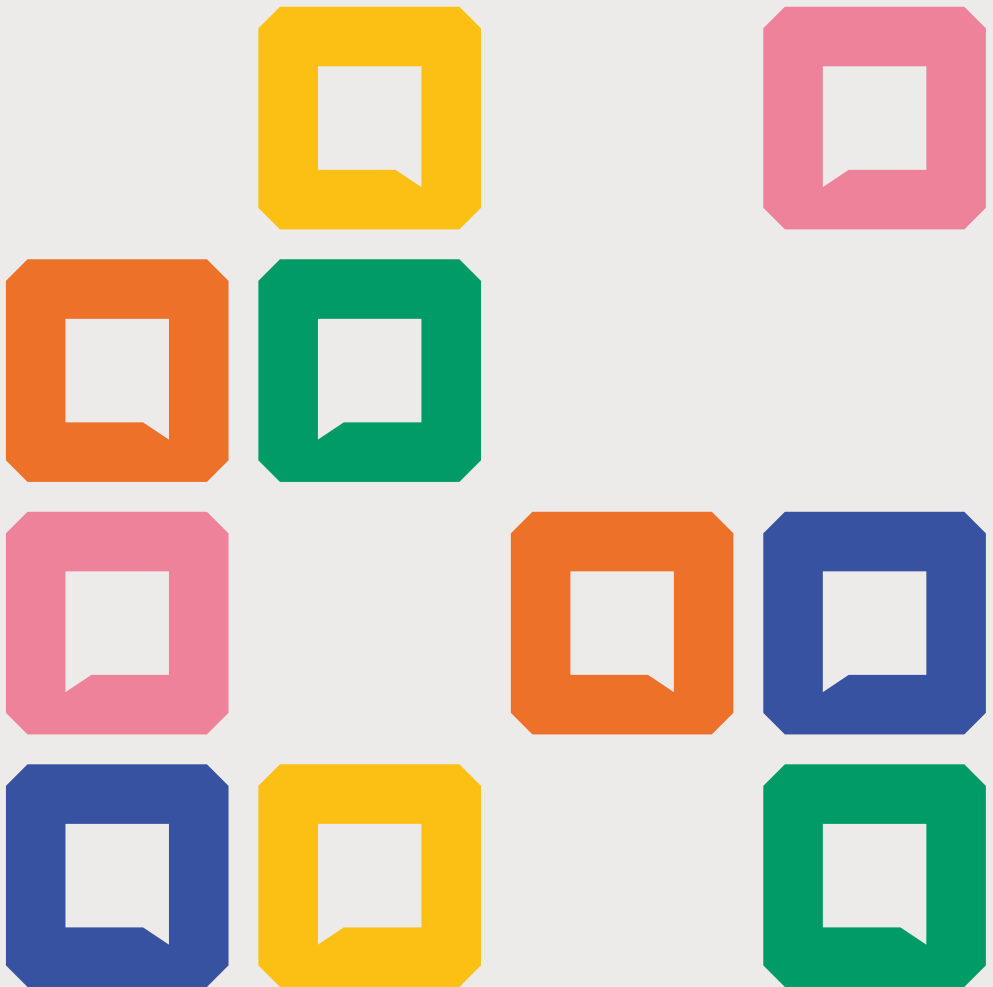

I si... de la crisi n'ergeix una nova societat digital?

Reflexions i converses
#desdecasa sobre l'impacte
de la covid-19 en la
digitalització de la societat.

**I si.... de la crisi n'ergeix una nova
societat digital?
Reflexions i converses #desdecasa
sobre l'impacte del Covid-19 en la
digitalització de la societat**

Primera edició. Juliol 2020

Textos

Albert Aixalà
Lia Barresse
Sílvia Grimaldo
Isabella Longo

Epileg

Karma Peiró

Edició i imatge gràfica

Atipus, S.L
Ortega i Palau, S.L

Fundació Barcelona Institute of Technology
for the Habitat

Sumari

Pròleg. La societat digital davant el mirall Laia Bonet	5
Presentació Michael Donaldson	11
I si... les dades deixen de ser meves? amb Núria Oliver i Jordi Pérez Colomé	14
I si... la meva vida virtual no em connecta? amb Liliana Arroyo i Marta Peirano	22
I si... educar també és innovar? amb Xavier Bonal i Evaristo González	28
I si... la normalitat era el problema? amb Mar Galtés i Genís Roca	36
Epíleg. De sobte... la vida a la pantalla Karma Peiró	44

Pròleg

La societat digital davant el mirall

Laia Bonet, tercera tinent d'Alcaldia d'Agenda
2030, Transició Digital, Esports i Coordinació
Territorial i Metropolitana, Ajuntament de
Barcelona

El període de confinament, iniciat amb la declaració de l'estat d'alarma el 14 de març, ens ha posat davant del mirall de la bretxa digital, fent-la encara més evident i mostrant-nos com ha deixat fora aquelles persones que no tenen accés a la tecnologia ni la capacitació suficient per beneficiar-se'n. L'exemple més comentat ha sigut l'impacte en el sector educatiu, on s'ha observat que aquestes desigualtats han fet evident com la bretxa digital va unida a la bretxa socioeconòmica.

Però també ha descobert les enormes possibilitats de la digitalització de la societat en termes de sostenibilitat ambiental, d'eficiència, de flexibilitat i de millora en la prestació de determinats serveis. Hem avançat més en la digitalització de la societat en tres mesos que en anys.

Aquesta crisi ha actuat com a accelerador en la digitalització d'activitats econòmiques i socials però també en la generació de nous riscos tecnològics, vinculats a l'ús de les dades de caràcter personal, inclosos els relacionats amb la salut.

Els debats que presentem en aquesta publicació, celebrats durant el mes d'abril de 2020, ens van permetre abordar alguns dels reptes clau que hem d'afrontar sense dilació: la privacitat i els drets digitals, l'impacte de la digitalització en l'educació i en l'economia, i les conseqüències de la sobreexposició que comporta la societat digital, entre d'altres. I per això vull agrair la participació a tots i totes les ponents i a la moderadora de les trobades, així com a l'equip de BIT-Habitat que les va fer possible.

Els debats es van desenvolupar en un moment crucial de la crisi, i van estar molt vinculats a l'actualitat, però els temes que es van tractar entronquen amb la voluntat de l'Ajuntament de Barcelona de definir una

estratègia de ciutat per fer possible una transició digital justa i ràpida. Necessitem accelerar el ritme de la transició digital per garantir l'ús de les eines digitals per a tota la ciutadania.

La digitalització té el poder de canviar radicalment la distribució del poder en la nostra societat, i així ho hem constatat entre març i juny d'aquest any: alguns treballadors han pogut treballar des de casa i d'altres no; alguns infants i adolescents tenen a casa les eines per poder seguir les classes a distància i d'altres no les tenen; algunes empreses s'han adaptat ràpidament a les noves circumstàncies i d'altres s'enfronten a notables dificultats.

Ara que ja hem entrat a la «nova normalitat» ens queda el més difícil: aprofitar la crisi per establir les bases d'una digitalització més justa. El repte és posar en marxa noves polítiques que fomentin la igualtat efectiva d'oportunitats digitals i redueixin les desigualtats generades per la «bretxa digital», que continua existint i divideix la societat segons la seva edat, el nivell d'ingressos, el gènere i, fins i tot, el barri de residència. Necessitem una transició digital justa capaç d'oferir aquestes oportunitats i posar-les al servei de la garantia de drets. Necessitem noves polítiques per lluitar contra l'exclusió digital que afecta diversos sectors de la societat, i que aprofundeix les dinàmiques d'exclusió social ja existents.

Per fer-ho possible, hem d'impulsar una agenda digital ambiciosa, que actuï en diferents nivells i que teixeixi aliances múltiples per al bé comú. I hem de fer-ho des de tots els àmbits territorials: local, autonòmic i estatal.

En primer lloc, hem de contribuir al debat sobre el dret emergent a la digitalització. Si les oportunitats laborals, l'accés a una educació de qualitat, l'accés als serveis públics o fins i tot a les oportunitats d'oci i entreteniment depenen, cada cop més, de la connexió a internet a la llar, hem de decidir si aquesta connexió hauria de constituir un element essencial del dret a la igualtat d'oportunitats. Per garantir aquest dret serà necessària una acció concertada per universalitzar l'accés a internet d'alta capacitat, ja que el mercat en aquest àmbit no funciona per a tothom.

En segon lloc, haurem d'impulsar programes de capacitat digital que posin a l'abast de tothom l'ús de les tecnologies digitals. Si volem respondre de forma efectiva a la creixent exclusió digital, necessitem polítiques actives d'inclusió. En aquest àmbit també caldrà oferir un suport específic per a l'adaptació i transformació digital a les empreses que ho necessitin.

En tercer lloc, és necessari impulsar un desenvolupament tecnològic que protegeixi la privacitat i els drets digitals de la ciutadania. I per això és necessari impulsar l'enfocament de l'humanisme tecnològic, que promou la digitalització com a eina per al progrés social, basada en principis ètics i fonamentada en els drets i llibertats personals.

En quart lloc, hem d'avançar decididament en la digitalització de les administracions. I hem de fer-ho no només facilitant els tràmits i la prestació de serveis a través de plataformes digitals, sinó utilitzant les dades de què disposem i les tecnologies emergents per millorar els serveis públics i adaptar-los a les necessitats de la ciutadania.

Finalment, hem de vincular aquests esforços a les polítiques europees de digitalització. Necessitarem finançament per dur a terme un pla digital ambiciós, però també ens caldrà assegurar-nos que la complexa regulació europea protegeix els drets digitals i assegura una transició digital al servei del bé comú.

Estic convençuda que la digitalització serà clau en la sortida d'aquesta crisi i per aquesta raó necessitem un full de ruta clar, centrat en les persones, i capaç de protegir drets i reduir desigualtats. La «nova normalitat» en què estem entrant serà digital o no serà.

Presentació

Michael Donaldson, comissionat d'Innovació
Digital, Administració Electrònica i Bon Govern,
Ajuntament de Barcelona

L'Ajuntament de Barcelona, a través de BIT Habitat, va impulsar un cicle de quatre diàlegs amb l'objectiu de reflexionar sobre l'impacte de la tecnologia i els seus usos en la crisi provocada per l'epidèmia de la covid-19. I en aquesta breu publicació us volem presentar una síntesi dels debats, moderats per Karma Peiró, qui signa també l'epíleg d'aquest recull.

En aquests debats ens vam centrar en com s'estava abordant, des de diversos àmbits, l'ús de les tecnologies com a mode predominant en les nostres relacions i comunicacions durant l'etapa de confinament. També ens va interessar aprofundir en les bones pràctiques i especialment en quines lliçons podem treure'n per a un futur que serà obert i incert, i en què el vector digital tindrà una importància creixent.

Vam parlar sobre el rol de la tecnologia com a eina aliada, però també de com es pot convertir en invasora de la privacitat. Una tecnologia que és part de la solució però que no és, en si mateixa, la solució. Entendre això ens permetrà pensar en solucions que respectin el nostre nivell de privacitat, entenent quin és el risc que correm i com el volem gestionar.

D'altra banda, el confinament ens ha posat davant el mirall de la bretxa digital, i l'ha fet més evident. La bretxa ha deixat fora les persones que no tenen accés a la tecnologia, o que no tenen la capacitat necessària per poder utilitzar-la. Arran de l'aturada escolar, aquestes desigualtats s'han vist molt clarament en els col·lectius més desafavorits, fent evident que la bretxa digital va unida a la bretxa socioeconòmica. Tenim una gran responsabilitat: eliminar totes les bretxes, també les digitals.

Però també hem après que aquesta crisi ens ofereix una oportunitat per entendre la manera en què funcionen les plataformes i aplicacions digitals i els mecanismes que hi ha darrere. Així mateix, el confinament ha afavorit que molta gent experimentés els beneficis de la digitalització i ha fet sorgir iniciatives solidàries, innovacions creatives i noves maneres de fer, estudiar i treballar. A més a més, la digitalització ens ajudarà a reciclar-nos professionalment i a transformar les nostres organitzacions. Hem de tenir en compte tots aquests aprenentatges per gestionar el present de la «nova normalitat» i el seu futur, un cop hàgim superat definitivament la crisi sanitària.

Esperem que aquesta breu publicació ens ajudi a consolidar-los.

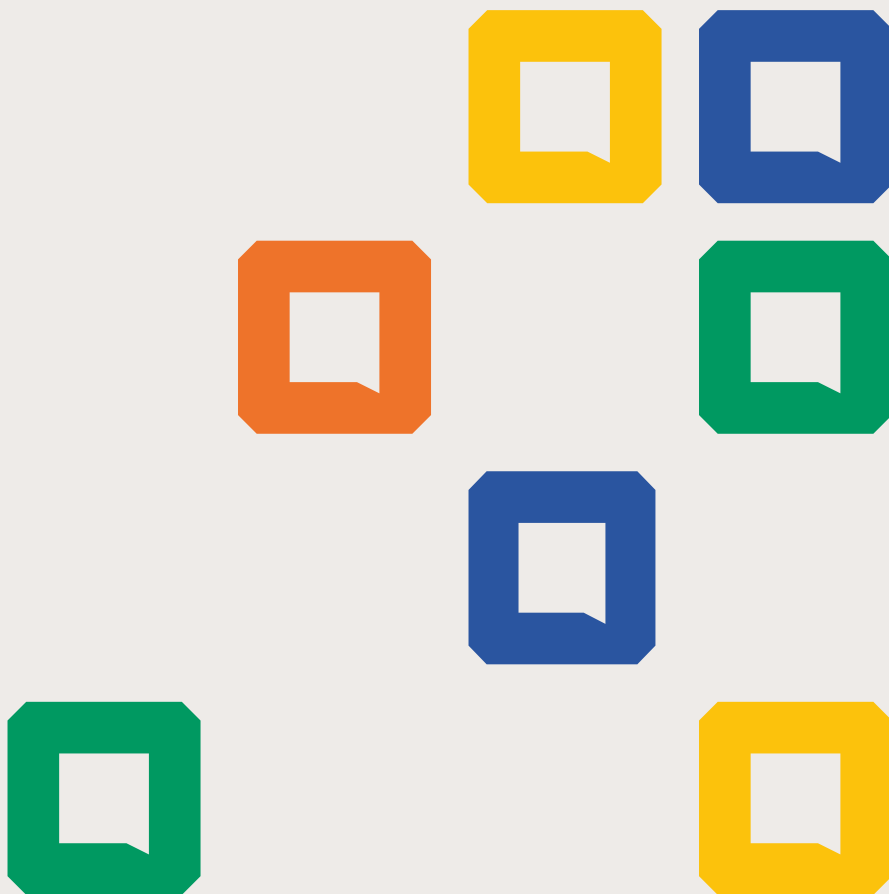
I si... les dades deixen de ser meves?

14

Síntesi de la
primera conversa #desdecasa
Dimarts, 14 d'abril de 2020

Jordi Pérez Colomé, periodista especialitzat
en tecnologia d'*El País* @jordipc

Núria Oliver, científica de dades i comissionada
de l'Estratègia Valenciana per a la Intel·ligència
Artificial
@nuriaoliver

En la seva introducció, la periodista de dades —i moderadora de les converses— **Karma Peiró**, va convidar els espectadors a reflexionar sobre el rol de la tecnologia i la dicotomia que comporta: pot ser alhora una eina aliada o una invasora de la privacitat.

En aquest escenari excepcional, la tecnologia s'ha convertit en el nostre principal aliats, ja que ha facilitat el teletreball i el manteniment de les relacions familiars i d'amistat. Partint d'aquesta base, el cicle va pretendre reflexionar amb una mirada crítica sobre el que ha succeït i analitzar com els governs, empreses i institucions apliquen solucions per sortir de la pandèmia com més aviat millor.

En aquest primer debat vam enfocar la discussió al voltant dels drets digitals i de sobirania tecnològica. Volíem analitzar la manera en què els diferents països desenvolupen estratègies tecnològiques per combatre la pandèmia, creant nombroses aplicacions per evitar l'expansió dels contagis, algunes de més efectives que d'altres, algunes de més respectuoses amb la privacitat dels individus que d'altres, i que estan despertant confusió i temors que cal explicar.

Estudi sobre l'impacte de la covid-19 a la Comunitat Valenciana

Núria Oliver

M'agradaria compartir algunes de les conclusions de l'enquesta ciutadana «Covid-19 Impact Survey» que hem dut a terme en

col·laboració amb la Generalitat Valenciana amb l'objectiu d'entendre la situació i percepció de la ciutadania respecte de la pandèmia de covid-19. Amb 25 preguntes, l'enquesta recull la informació relativa al comportament de contacte social durant el confinament, l'impacte econòmic i laboral, l'estat de salut (prevalença de símptomes) i l'estat emocional. L'enquesta ha tingut una participació rècord de 145.000 respostes en menys de dos dies i més de 230.000 respostes actualment, la qual cosa permet obtenir importants resultats orientatius, entre els quals cal destacar els següents:

- S'observa una alta resiliència de la ciutadania a les mesures: el 44% dels enquestats afirmen que poden estar un mes més confinats; i quasi un 30% considera poder-hi estar sis mesos més. Això denota l'alt grau de resiliència i suport per part de la ciutadania d'aquestes mesures per contenir la pandèmia. Aquesta resiliència ha anat baixant a mesura que han anat passant les setmanes, però continua havent-hi un elevat percentatge de participants que afirmen poder seguir confinats durant dos mesos o més.
- Quasi el 30% dels participants van reconèixer no tenir la infraestructura necessària a casa seva per poder fer una quarantena efectiva (aïllar-se efectivament), un fet que serà molt important de cara a la fase de control de la pandèmia.
- Un 17% té algun tipus de símptoma i, dels que van respondre haver donat positiu, més d'un 70% afirmen haver tingut contacte proper amb algú que s'havia infectat amb covid-19. És a dir, un elevat percentatge dels participants que informen ser positius de coronavirus també informen conèixer la causa probable del seu contagi. Entendre la font de contagi serà molt important en el desenvolupament de les estratègies que s'adoptin en les fases de control, una vegada superat el pic i decidint quines mesures de contenció s'aniran relaxant.

Finalment, és important fer dues diferenciacions: una respecte de l'impacte en els grups de risc (persones grans i amb factors de risc, personal de serveis essencials i sanitaris) i una altra respecte al fet que no tots tenim el mateix paper, ja que hi ha persones que per la naturalesa de la seva feina estan molt més en contacte amb altres persones i que poder ser majors transmissors.

Estem entrant en la fase de control, i com que no hi ha encara una solució farmacològica, és important estimar el nivell d'immunitat col·lectiva davant la covid-19: si prou gent ja ha contret el virus, o sigui que «la comunitat ja estaria immunitzada», no seria viable que hi hagués una segona onada;

però si aquest no és el cas, la probabilitat d'una segona onada és molt gran perquè substancialment no ha canviat res.¹

Sense disposar d'indicadors que garanteixin la immunitat col·lectiva, l'estratègia més evident és la d'una detecció ràpida dels casos positius i dels contactes que aquestes persones hagin pogut contagiar. Per això, la tecnologia podria ser d'una gran ajuda, però també hauríem de tenir presents altres elements: la capacitat per fer molts tests i la capacitat per dur a terme una quarantena efectiva.

En el debat sobre l'ús de les dades, cal diferenciar entre les dades captades per la xarxa de telefonia mòbil i per aplicacions. El primer tipus de dades permet entendre els fluxos de moviment de persones en determinades zones geogràfiques, fet que resulta valuós per mesurar l'eficàcia de les mesures de reducció de la mobilitat, i brinda, a més, informació molt útil per als models epidemiològics, sense ser dades personals, sinó agregades i anonimitzades, de manera que no hi hauria risc de violació de la privacitat.

El segon tipus de dades, captades per aplicacions de telèfons intel·ligents, poden tenir implicacions més directes sobre la privacitat, sobretot si es capten dades personals (per exemple, la localització) i s'analitzen de manera individual. En el context de les aplicacions amb la funcionalitat de rastreig de contactes, és important tenir en compte una sèrie de factors, entre els quals cal esmentar els següents:

1. Perquè aquest tipus d'aplicacions funcioni, cal que se la descarregui un gran nombre de persones, la qual cosa posa en evidència bretxes demogràfiques (gent gran, infants) i socioeconòmiques, ja que no tots els dispositius mòbils són compatibles amb els API utilitzats per aquestes *apps*.
2. Es requereix una confiança molt gran de la ciutadania.
3. Suscita preguntes sobre potencials conseqüències negatives no desitjades (casos policials, d'invasió de la privacitat, de correu brossa publicitari).
4. Es necessita una certificació de seguretat.

1. A l'abril, un cop assolit el pic d'infecció a la Comunitat Valenciana, vam elaborar un estudi per estimar el nivell d'immunitat utilitzant tres models basats en tres fonts de dades: les respostes a l'enquesta ciutadana, les persones mortes i el model epidemiològic SEIR, que hem desenvolupat per a la Comunitat Valenciana. Segons la nostra anàlisi, estímem uns nivells d'entre un 1% i un 3,5% d'immunitat, amb una mitjana de 2,3%. Aquests resultats estan alineats amb els resultats del recent estudi de seroprevalença. Ens trobem, per tant, molt lluny d'un escenari d'immunitat col·lectiva.

5. Les aplicacions que utilitzen Bluetooth per fer la detecció dels contactes no estan exemptes de dificultats/limitacions tècniques del Bluetooth que poden donar lloc a molts falsos positius (per exemple, no sabem si la persona porta mascareta, si hi havia una mampara o una paret protectora entre les persones, si estaven de cara o s'estaven donant l'esquena...) i falsos negatius (per exemple, contactes no detectats per imprecisions del Bluetooth, per preservació de la bateria del mòbil, per soroll provocat per altres accessoris connectats també via Bluetooth, etcètera).
6. La tecnologia és part de la solució però no és «la solució». És una peça d'un puzzle, però si no tenim les altres peces, no serveix per a res. Per això hem de tenir la capacitat per fer test a moltes persones i de proporcionar infraestructura de quarantena a aquells que no poden fer una quarantena efectiva per motius familiars (comparteixen llar), econòmic laborals o fins i tot psicològics (por de l'estigmatització, incapacitat per posar-se dues setmanes més en aïllament, etcètera).
7. Protegint col·lectius vulnerables (gent gran i amb factors de risc, personal sanitari i de serveis essencials, residències d'ancians) i aplicant mesures especials en professions altament socials i en entorns on els brots són freqüents (plantes de processament d'aliments, escorxadors, transport públic, restaurants, oficines amb moltes persones i sense ventilació...) podem evitar un elevat percentatge de casos.
8. Educant i empoderant a la ciutadania perquè actuï amb responsabilitat. Una malaltia infecciosa de transmissió d'humà a humà com la covid-19 només es converteix en pandèmia si cada un de nosaltres contribuïm a fer que així sigui.

El cas de Corea del Sud i les aplicacions digitals

Jordi Pérez Colomé

Corea del Sud ja havia tingut una experiència prèvia amb el MERS (síndrome respiratori de l'Orient Mitjà) fa 5 anys, fet que va possibilitar que pensessin amb més perspectiva com seria un escenari de pandèmia.

L'experiència d'aquest país es basa en la utilització de molts tests i d'agents reals que es van ocupar que els focus de contagi s'aïllessin. A més, s'han recolzat en la tecnologia, en el desenvolupament d'aplicacions per controlar la quarantena, o per «*mega*controlar» la gent que potencialment no la respectés. Una estratègia més qüestionable en països occidentals, en els quals això suposaria situacions de *mega*control que la nostra societat no acceptaria.

Les diverses aplicacions que ja s'han utilitzat a Espanya —unes set, algunes llançades des de les comunitats autònomes i altres des del govern central— en la seva majoria serveixen per a l'autodiagnòstic. L'aplicació catalana és la més utilitzada, però també obliga a activar la geolocalització. Aquest conjunt d'aplicacions respon a les necessitats d'aquesta primera etapa, per evitar que les línies d'emergència es col·lapsin perquè la gent pugui fer les seves consultes d'una altra manera.

D'altra banda, és important comentar l'existència d'un projecte de la Unió Europea (PE3PT) —en col·laboració amb Apple i Google, i que es troba en fase de disseny— que permetria que a través d'una connexió per Bluetooth dels telèfons mòbils, els usuaris poguessin ser informats si algú amb qui s'ha creuat ha donat positiu.

Els dubtes sobre la privacitat són molts en aquest tipus d'aplicacions i cal preguntar-se: Qui ens avisa? Està centralitzada la informació? La meua privacitat serà violada per l'Estat? Les dades seran accessible a les companyies involucrades en el disseny de les aplicacions (Apple i Google)?

Finalment, s'ha parlat molt sobre la utilització de la geolocalització per controlar el compliment de les mesures de confinament. Però no hem d'oblidar que la tecnologia és una eina més que no ens salvarà de la crisi. Entendre això ens permetria pensar solucions que respectin el nostre nivell de privacitat entenent quin és el nostre risc i què volem fer-hi.

Quin aprenentatge ens ha deixat la crisi fins ara?

Núria Oliver

- L'impuls per treballar amb la societat civil representada tant pels participants de l'enquesta ciutadana com per experts i expertes del grup de treball que, de manera altruista i voluntària, han dedicat esforços per ajudar a fer que la presa de decisions estigui basada en l'evidència a través de les ciències de dades i el coneixement científic.
- L'experiència positiva de la solidaritat i la resiliència de la ciutadania, així com també el nivell de compliment.
- El nivell de compromís dels grups de treball del sector públic, científics, investigadors, etcètera. L'emoió de treballar voluntàriament en conjunt amb un grup de persones amb passió per intentar ajudar.

Jordi Pérez

- La dicotomia que gira al voltant de les facilitats que ens brinda la tecnologia: d'una banda, és qüestionable la seva eficiència i la seva

ajuda, ja que depèn d'un abast massiu que no està garantit. Però alhora som a casa resistint amb resiliència, en gran part gràcies a la tecnologia.

- Les mesures preses en altres parts del món (sobretot a l'Àsia, en relació amb l'ús de la geolocalització per monitorar les sortides de casa) possiblement no es puguin replicar a Europa, fet que ens recorda que —tot i tenir objectius similars— els drets de les ciutadanes són diferents.

Material relacionat

- Vídeo: https://youtu.be/uBNpNuD5_ns.
- Llistat d'articles de referència:
 - «How AI is helping fight a pandemic — Europe's coronavirus app. Insights from Valencia», a *POLITICO*.
 - «The Covid-19 Impact Survey: Assessing the Pulse of the Covid-19 Pandemic in Spain via 24 questions» / Encuesta.
 - «El valor de los móviles y la covid-19», de Núria Oliver.
 - «Por qué la solución tecnológica coreana es inviable ahora. Pero puede ser indispensable pronto», de Jordi Pérez Colomé.
 - «How hospitals are using AI to battle Covid-19», *Harvard Business Review*.
 - «Los gobiernos deben gastar en prevenir pandemias lo mismo que en defensa», entrevista a Adolfo García-Sastre.
 - «La emergencia viral y el mundo de mañana. Byung-Chul Han, el filósofo surcoreano que piensa desde Berlín».
 - «El mundo después del coronavirus», de Yaval Harari.
 - «Snowden warns: The surveillance states we're creating now will outlast the coronavirus». *The Next Web*.
 - «Will Covid-19 be the end of the global citizen?», de Igor Calzada.
 - «Phones Could Track the Spread of Covid-19. Is It a Good Idea?», a *Wired*.
 - «Covid-19's death toll appears higher than official figures suggest», a *The Economist*.

I si... la meva vida virtual no em connecta?

22

Síntesi de la
segona conversa #desdecasa
Dijous, 16 d'abril de 2020

Liliana Arroyo, doctora en sociologia i
investigadora de l'Institut d'Innovació Social
d'ESADE i autora de *Tu no ets la teva selfie*
@Liliana_ArroyoM

Marta Peirano, periodista especialitzada
en tecnologia i escriptora, autora de *El enemigo
conoce el sistema*. @minipetite

En aquest segon diàleg es va convidar a reflexionar sobre la intimitat forçada i la interacció digital com a recursos principals durant el període de confinament.

En la seva presentació, la moderadora **Karma Peiró** va posar sobre la taula el debat filosòfic i sociològic de la situació actual tot mencionant l'escrit de Judith Butler en la compilació *Sopa de Wuhan, pensament contemporani en temps de pandèmia*.

Així mateix, també va recomanar el llibre recentment publicat per Liliana Arroyo, *Tu no ets la teua selfie*, on analitza com són les relacions dels joves amb la tecnologia, sobretot des de les aplicacions mòbils, i com interaccionen amb els seus entorns familiars; i el llibre de Marta Peirano *El enemigo conoce el sistema*, que respon moltes de les incògnites de l'ús massiu de la tecnologia i de dades que brindem constantment a multinacionals tecnològiques i governs.

Joves i confinament

Liliana Arroyo

Els joves sembla que estiguin portant millor el confinament i la intensitat digital ja que són els que hi estan més avesats, pel que fa al temps i als usos creatius. Estan més acostumats a les relacions que no es basen en la presencialitat i ho fan d'una manera molt orgànica, a diferència dels adults, que encara parlem de vida presencial vs. vida virtual. D'altra banda, els està resultant dur deixar de relacionar-se amb els seus iguals, el seu grup de referència en l'entorn escolar.

Aquesta situació de confinament i intensificació de tot allò digital ens porta a terrenys complicats, ja que estem jugant en un espai que ens altera les lògiques tradicionals però que encara no sabem com funciona i, a més, no tenim un marc de referència per poder avaluar-ne bé els riscos i les oportunitats. A més, els joves podrien ensenyar-nos a utilitzar les eines digitals com a espais d'autoexpressió, de creació de la pròpia identitat i

per connectar de manera empàtica amb altres persones, i s'aconseguiria també empatia intergeneracional.

La intensitat digital, entesa no només com la quantitat de temps davant la pantalla sinó en referència amb l'experiència, la dimensió emocional i col·lectiva que teixim a partir dels dispositius, pot servir per explicar i analitzar el que estem experimentant durant aquestes setmanes de confinament.

Si bé el virus no discrimina, els seus efectes sí que ho fan, ja que visibilitzen vulnerabilitats preexistents. Aquestes diferències estructurals també es fan notar en relació amb allò digital, marcant les diferències entre les famílies que disposen d'espai, temps i diners per educar a la família en aquest entorn, i les altres famílies en què les pantalles semblen un remei.

Finalment, hem de ser conscients de les conseqüències que té el confinament en l'ús que es fa de les nostres dades. Durant el confinament, les plataformes ens tenen allà on ens volien tenir, ja que a casa tot passa per una pantalla.

Per tot això, quan aquest període acabi, tots haurem de reeducar-nos en el món digital i revisar la nostra empremta digital.

El preu de la intensitat digital i les aplicacions per controlar l'epidèmia

Marta Peirano

Des d'un punt de vista de la intensitat digital, la situació actual és com si ens haguéssim quedat tancats al casino. Per això és urgentment necessari preguntar-se: quin és el preu d'aquesta intensitat digital?

Les plataformes, que extreuen dades per fer diners, estan ara mateix extraient una gran quantitat extra de dades, perquè els seus serveis estan sent hiperconsumits. Però estem parlant de plataformes publicitàries, un dels primers sectors colpejats per la crisi (no tindran clients a qui vendre aquestes dades) i cal preguntar-se on aniran a parar totes aquestes dades.

A Espanya s'estan desenvolupant moltes eines (aplicacions) per al diagnòstic i el rastreig de la pandèmia per tenir-ne el control quan, per contra, no es disposa de *kits* de diagnòstic suficients, de manera que les aplicacions tampoc acaben de ser efectives. L'objectiu de la màquina que es posa al nostre servei, en realitat, no és el que diu que és. Ofereixen eines per gestionar la pandèmia quan en realitat són eines per gestionar les persones.

Per aquesta raó hem d'estar preocupats davant la dicotomia privacitat vs. solucions digitals que plantegen els promotors de les eines digitals per combatre la pandèmia. Ens diuen que perdrem llibertats per salvar vides però, realment salvarem vides? Quina és la utilitat real d'aquestes dades si no es complementa amb tests als possibles contagiats?

Cap d'aquestes aplicacions serveix per salvar vides, sinó simplement per vigilar la ciutadania. A més, la majoria de les persones que contagien són asimptomàtiques, i les apps d'assistència al diagnòstic no les registren i, en conseqüència, la capacitat de monitorar el virus es redueix considerablement.

El model d'aquestes aplicacions de rastreig de contactes per Bluetooth, inspirada en la que va llançar el govern de Singapur, presenta problemes d'efectivitat. Perquè aquesta aplicació sigui efectiva se l'ha d'instal·lar com a mínim dos terços de la població, i fins ara només s'ha aconseguit un 12% de descàrregues. Quant de temps tardarà el govern de Singapur a fer-la obligatòria? I, a més, què significa que Apple i Google —que tenen més del 90% del mercat de mòbils— vulguin integrar aquestes capacitats per als seus sistemes operatius? El més probable és que aquestes implementacions —que s'introdueixen com a voluntàries, temporals i excepcionals— es quedin entre nosaltres. Si són voluntàries, no tenen efectivitat.

Liliana Arroyo: el solucionisme tecnològic —en versió aplicació— amaga que, en realitat, el que hauríem de tenir són més proves i més fiables. Se'ns ofereixen apps i solucions tecnològiques per cobrir una falta real i concreta com és la falta d'eines de diagnòstic reals. I encara més en un país envellit com Espanya, on caldria avaluar quin percentatge de la població té telèfon intel·ligent i pot utilitzar aquestes aplicacions. L'efectivitat d'aquestes eines depèn de l'ús que se'n faci, i una part important de la població podria quedar fora d'aquesta estratègia tecnològica a causa de les diverses bretxes digitals existents.

Riscos i oportunitats

Liliana Arroyo: La confusió entre la necessitat de socialització, l'exhibició de la intimitat i la desorientació que tot això comporta està basada en la nostra necessitat de compartir, i aquí entra en joc el disseny de les plataformes. Ens fan creure que som celebritats, persones anunci. Allà on abans hi havia una frontera molt clara entre vida privada i vida pública, ara els contextos col·lapsen, i aquestes fronteres ja no hi són. Això és així perquè les plataformes estan dissenyades per fer-nos compartir sense voler, i el que guardem per a nosaltres és cada vegada menys.

Tanmateix, cal mencionar l'existència d'iniciatives d'empreses emergents que plantegen nous models de governança amb la utilització de dades de manera responsable. Per tant, hi ha esperança en l'economia digital.

Marta Peirano: Tenim la gran oportunitat d'entendre la manera en què funcionen aquestes plataformes i aplicacions, i tot el mecanisme que hi ha darreres, i vigilar-lo més de prop: és el moment d'aprendre a identificar i d'aprendre a resistir.

Material relacionat

- Vídeo de la conversa: <https://youtu.be/Ct9F2SlyBTM>.
- Articles:
 - *El enemigo conoce el sistema*, de Marta Peirano.
 - «Contra la seductora lógica del totalitarismo», de Marta Peirano.
 - «Véneto está controlando el coronavirus porque no ha seguido a la OMS». Entrevista amb Sergio Romagnani.
 - «Lessons from teen digital life in times of lockdown», Liliana Arroyo. Forbes.
 - *Tu no ets la teva selfie*, de Liliana Arroyo. Versió en castellano: *Tú no eres tu selfi*.
 - «El capitalismo de plataforma está acumulando mucho más poder y más rápido», de Ingrid Guardiola.
 - «Judith Butler discuss the COVID-19 pandemic, and its escalating political and social effects in America».
 - «Tecnología digital, Pandemia Covid-19 y factor humano», d'Itziar de Lecuona.
 - «Normal y excepcional», de Joan Subirats.
 - «No, no estamos rompiendo Internet», Xnet.
 - «Confusión y manipulación: claves para aclarar cómo funciona la geolocalización de la app del Gobierno contra el coronavirus» Diario.es.
 - *Sopa de Wuhan*. Col·lecció d'articles de diversos autors sobre el confinament. Amb opinions de Giorgio Agamben; Slavoj Žižek; Jean Luc Nancy; Franco «Bifo» Berardi; Santiago López Petit; Judith Butler; Alain Badiou; David Harvey; Byung-Chul Han; Raúl Zibechi; María Galindo; Markus Gabriel; Gustavo Yáñez González; Patricia Manrique i Paul B. Preciado.

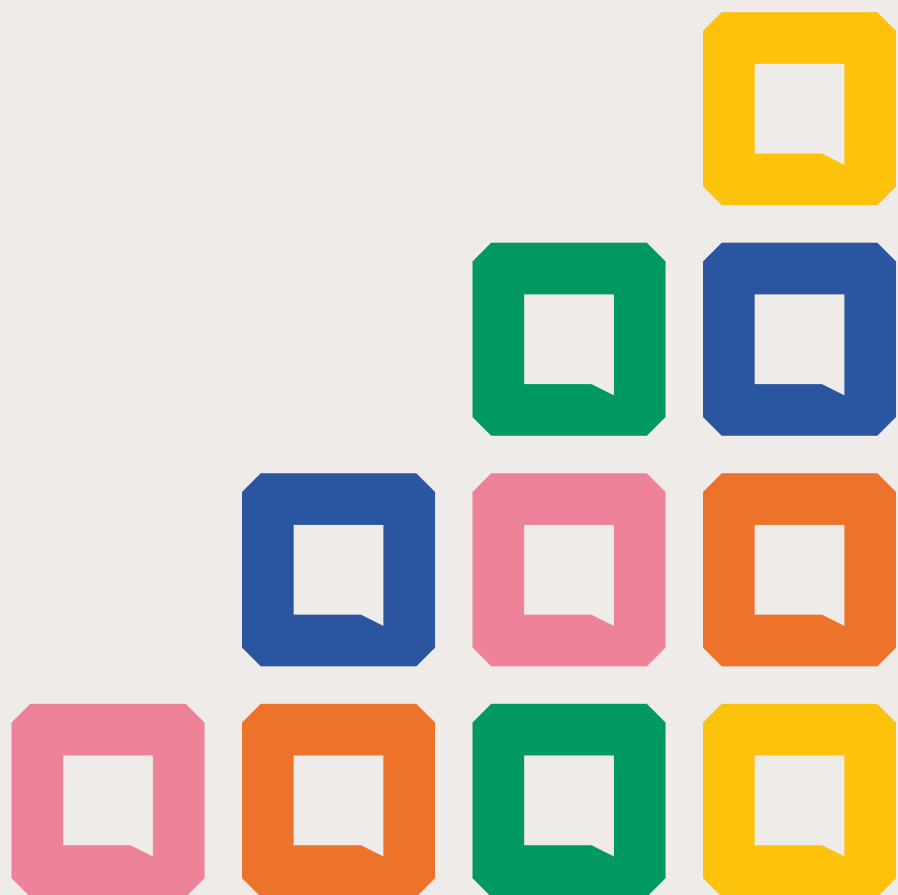
I si... educar també és innovar?

28

Síntesi de la
tercera conversa #desdecasa
Dimarts, 21 d'abril de 2020

Xavier Bonal, catedràtic de sociologia a la
Universitat Autònoma de Barcelona @xavierbonal

Evaristo González, docent i director de l'IES
Torre del Palau de Terrassa @EvaristoG

En la presentació d'aquesta tercera conversa, la moderadora **Karma Peiró** va convidar a reflexionar sobre les dades d'una sèrie d'informes llançats a finals de març per l'Institut Nacional d'Estadística (INE) en els quals es posava de manifest la desigualtat de la població en l'àmbit educatiu, accentuada pel confinament.

La situació actual ha evidenciat l'existència de milers d'escolars amb problemes per seguir les classes per falta de wifi, ordinadors, o dispositius suficients per a la quantitat d'estudiants del nucli familiar, situació agreujada per a moltes famílies com a conseqüència dels expedients de regulació d'ocupació o els acomiadaments. També s'ha visibilitzat la bretxa generacional del professorat en l'ús de les eines digitals.

Enquesta sobre els efectes del confinament a les llars amb menors

Xavier Bonal

A finals de març es va presentar una enquesta digital realitzada per detectar els efectes del confinament en l'educació que, en pocs dies, va recollir informació d'unes 36.000 llars i quasi 60.000 estudiants entre 3 i 18 anys.

En base a les dades de l'enquesta, a Catalunya el 15% de les llars tenen només un dispositiu i en més del 50% de les llars hi ha menys d'un dispositiu per capita per treballar. Però la situació real és probable que sigui pitjor, atès que l'enquesta es va compartir únicament en la seva versió

digital i, per tant, no es va poder captar la bretxa digital d'informació de famílies sense connexió.

En qualsevol cas, les dades obtingudes en relació amb l'accés, i amb el tipus i nombre de dispositius, proporcionen una idea de les desigualtats en el terreny de l'accés digital: mentre que entre la població més pobre (quartil 1) un 25% de les llars tenen accés a un sol dispositiu, aquest percentatge baixa a només el 4% en el quartil de la població amb més renda. En aquest sentit, la bretxa digital també entén que l'accés —és a dir, tenir més o menys accés a dispositius— determina la quantitat de feina que els alumnes poden fer des de casa seva, però també la bretxa digital es dona en diferències i capacitat d'ús. Les habilitats i la capacitat de les diferents famílies per donar-hi suport tenen un impacte significatiu.

Tot i que la mostra és només de Catalunya, probablement els resultats es poden extrapolar a la resta de l'Estat.

D'altra banda, cal tenir present que la bretxa digital en el professorat també existeix i, tot i que s'hagin adaptat a gran velocitat en veure's obligats a utilitzar eines digitals, posa de relleu que l'alfabetització digital és lluny de ser un objectiu assolit.

La bretxa digital i l'ús dels dispositius

Evaristo González

La bretxa digital no té a veure només amb tenir dispositiu, sinó amb l'ús que se'ls dona. Llegir en digital o treballar en digital no és tan fàcil; no ens podem convertir tots en digitals de cop.

Aquesta digitalització forçada no és fàcil ni per al professorat —molts d'ells no estan tan familiaritzats amb les tecnologies—, ni per a les famílies. Especialment en aquest context: el confinament, la sobreocupació habitacional, els problemes laborals, la incertesa del futur, etcètera. Són qüestions humanes i emocionals que també transcendeixen el nostre dia a dia i que no se solucionen només amb la digitalitat.

També hem de desenvolupar el concepte d'*higiene digital*, que gira al voltant del debat d'establir horaris amb els ordinadors, de l'atracció per la màquina, de la sobrecàrrega de continguts, etcètera. La tecnologia també té ideologia i el que enviem o consultem també té a veure amb la nostra higiene digital.

Finalment, cal tenir sempre present que la bretxa digital va unida a la bretxa social i econòmica.

Correm el risc que després de la crisi sanitària vingui una crisi educativa?

Xavier Bonal: La crisi educativa no és un risc, sinó que és un fet. Als col·lectius més desafavorits l'aturada escolar certament els perjudica i per això caldrà parlar de mesures polítiques per compensar el que ja s'està perdent. L'enquesta que hem elaborat ens ofereix dades sobre això.

En una primera anàlisi de l'enquesta sembla que els centres privats han sigut més actius durant les primeres dues setmanes de confinament, en les classes en línia, la generació de tasques, i la interacció amb els alumnes, tot i que es preveu que això canviarà amb les noves directrius que han de marcar el nou ritme als centres públics.

El context actual ens ha ensenyat que l'acompanyament presencial real dels mestres és fonamental per a les possibilitats d'aprenentatge. Ens trobem davant d'una crisi educativa que afectarà especialment els col·lectius que no poden assumir l'efecte 'substitució d'escola' que implica el confinament, a causa del seu baix capital cultural i als limitats recursos tecnològics de l'acompanyament familiar.

Tanmateix, cal assenyalar un resultat sorprenent de l'enquesta: famílies amb un capital cultural —entès com el conjunt de coneixement, no només titulats— relativament baix, s'han mostrat molt més actives que les famílies amb elevat capital cultural a l'hora de buscar recursos alternatius per mantenir actiu l'aprenentatge.

Evaristo González: El context de digitalització educativa evidencia els desafiaments metodològics de l'escola. La metodologia utilitzada és encara bastant tradicional —basada en el llibre de text— i la manca de presència física augmenta el problema. També fa més difícil la personalització de l'aprenentatge.

Cal seguir insistint a personalitzar l'aprenentatge, encara que l'alumnat no estigui present. L'alumnat ha de continuar sent el centre de l'aprenentatge amb les eines digitals a disposició.

D'altra banda, cal ressaltar la importància de l'aprenentatge no formal que els alumnes estan experimentant (creativitat, cerca de coneixements, responsabilitat personal, rutines, etcètera) i que caldria que anés unit i es complementés amb l'educació formal.

Què podem fer per compensar l'aturada escolar, durant i després del confinament?

Xavier Bonal: Cal revisar la relació entre tecnologia i autonomia: per treballar en un entorn digital amb un ús intens de TIC, el grau d'autonomia que requereix l'alumnat i el professorat és molt superior. Per això cal preguntar-nos com assolir un alumnat més autònom.

Hem d'observar les experiències de diferents països per entendre com compensar l'aturada. Les mesures de compensació han d'apuntar preferentment als més desafavorits i, més enllà d'assegurar la connectivitat —que és la reacció més comuna entre les administracions públiques fins ara—, és necessari pensar en altres maneres més actives d'accés al coneixement i de suport: distribució d'elements curriculars, ús de la ràdio i la televisió, professionals dins l'Ajuntament que ofereixin suport familiar, etcètera. Entre les lliçons apreses d'altres països cal destacar la d'accelerar l'aprenentatge, recuperant potser el temps perdut a l'estiu o en el retorn al cicle escolar.

Finalment, una altra mesura interessant seria revisar com planificar el desconfinament educatiu, potser pensant de manera esglaonada, afavorint els col·lectius més desafavorits.

Evaristo González: Hem de donar més importància a l'educació emocional: acompanyar els alumnes que estan patint situacions difícils a casa seva és fonamental. L'àmbit digital és molt important, però si les persones no saben acceptar i entendre el que els passa —o si no tenen estratègies per sortir de les situacions en què es troben— no és possible ni l'ensenyament digital ni cap tipus d'ensenyament.

En aquest període estem descobrint dues coses: que a l'escola som una família i, per tant, ens trobem a faltar; i que encara que estiguem confinats a casa nostra, és quan més desconfinats estem en el món digital.

Riscos i oportunitats de la digitalització de l'educació

Evaristo González: És important educar amb la tecnologia i sobre la tecnologia per poder fixar els seus límits fora i dins de les aules, i aprofitar-ne les oportunitats que ens ofereix. Primer hem d'educar i, després, fixar els límits.

I per aconseguir-ho cal reivindicar l'escola presencial, però cal tenir en compte, també, que vivim en un món dominat per la tecnologia, ens agradi

o no, i amb tots els interrogants que vulguem. Per això hem de preparar-nos tots perquè l'alumnat, a partir de l'educació presencial, estigui preparat per a l'educació digital. L'alumnat es troba de camí cap a un món digital i ha d'estar més preparat per afrontar una altra situació similar.

És important tenir una mentalitat digital, és a dir, una manera de veure una educació en què la tasca principal del professorat sigui la selecció de tot el contingut digital. I per això és imprescindible educar en el desig d'aprendre.

Xavier Bonal: Arribarà un dia, aviat, en què el professor, quan arribi a l'aula, demanarà encendre el mòbil —i no guardar-lo— perquè serà un element fonamental per a l'aprenentatge. I ho serà des de la proximitat presencial. La proximitat és important, però encara ho és més per a aquells col·lectius que necessiten referents diferents i contacte amb professors i companys. El contacte ajuda els alumnes que tenen més dificultats d'aprenentatge.

El futur de l'educació, tot i que tindrà suport digital, no haurà de perdre mai la presencialitat. De vegades convertim la infraestructura i l'equipament en un objectiu. La digitalització és un mitjà; l'objectiu és que l'alumnat aprengui i se socialitzi. Aprendre a fer un bon ús de la digitalització per assolir aquests objectius seran els nostres deures principals en el futur immediat.

Material relacionat

- Vídeo de la sessió: <https://youtu.be/ft326oefWf0>.
- Articles:
 - «Confinament i condicions d'aprenentatge», de Xavier Bonal i Sheila González (UAB).
 - «Aprende des de casa amb higiene digital», d'Evaristo González.
 - «Internet gratis: la solució a la bretxa digital?», diari ARA.
 - «La UAB llança una enquesta per veure com afecta el confinament als estudis dels infants i joves», diari ARA.
 - «Superar el temari», d'Eduard Vallory.
 - «The Great Global Child Care Crisis». *Bloomberg City Lab*.
 - Claves para entender y educar a la Generación Z desde las aulas, revista *MAGISTERIO*.
 - «La deconstrucción del teléfono móvil en las aulas, según el alumnado» de Evaristo González, *El Diario de la Educación*.
 - «L'aprenentatge en digital, segons l'alumnat adolescent», d'Evaristo González, *El Diari de l'Educació*.
 - «Adolescents davant l'aprenentatge de la llengua amb formats digitals» d'Evaristo González, *El Diari de l'Educació*.
 - «Los teléfonos móviles son ordenadores llenos de recursos educativos». Entrevista a Evaristo González.
 - «Activismos digitales en la educación con la telefonía móvil» de Evaristo González, *El Diario de la Educación*.
 - «Experiencias con la lengua en el aula digital», revista *AIKA EDUCACIÓN*, UAB.

I si... la normalitat era el problema?

36

Síntesi de la
quarta conversa #desdecasa
Dijous, 23 d'abril de 2020

Mar Galtés, periodista, consultora de comunicació de Llorente y Cuenca, i autora del llibre *Barcelona Startup*, la història de l'ecosistema digital de Barcelona.
@margaltes

Genís Roca, expert internacional en l'àmbit de la transformació digital i de la societat de la informació. @genisroca

En la presentació de la quarta i última conversa, **Karma Peiró** va introduir algunes dades econòmiques anunciades pel Banc d'Espanya sobre una esperada caiguda del PIB d'entre el 6% i el 13%, a més d'un augment de la taxa d'atur fins al 21%, mentre que el Fons Monetari Internacional estimava que l'economia espanyola cauria un 8% l'any 2020. Uns pronòstics pessimistes que s'anunciaven tant a Espanya com a d'altres països del món.

Seguidament va citar l'historiador Yuval Harari, per a qui «les decisions que es prenguin en aquests mesos de confinament tindran un impacte d'anys o dècades i reconfiguraran el planeta».

La crisi com a motor del canvi

Genís Roca

El mètode per ser optimista és moure's en el temps: si una història acaba malament és que encara no ha acabat. Per això no sabem encara com acabarà aquesta història i hem de situar-nos a dos anys vista per a ser optimistes.

No ens estem jugant el futur ara sinó en el que fem el proper any, ja que ens trobem en una crisi que té tres etapes:

1. L'etapa actual, que és una etapa d'emergència en la qual cal actuar ràpid. No és temps per a grans debats filosòfics o construccions de consensos, sinó que és l'hora de l'acció immediata i el lideratge per part de l'equip mèdic sanitari i els científics.

2. L'etapa del desconfinament, en què intentarem recuperar l'activitat sota unes condicions anòmales. No està clar en quines condicions es podrà anar al teatre, en quines condicions es podrà pujar a un avió, o en quines condicions es podrà anar a un restaurant. Aquesta situació anòmala durarà fins que el risc persisteixi, és a dir, fins que hi hagi una vacuna. Aquesta etapa podria durar uns 20 mesos, i hi haurà empreses que no ho podran aguantar.
3. L'etapa que començarà amb l'existència de la vacuna. Aquest serà el moment de revisar l'estat de les diferents indústries i l'oportunitat de construir nous escenaris. Hi haurà perdedors i guanyadors, i en aquell moment el món serà un altre.

La transformació digital té molt més de transformació cultural que tecnològica. Quan parlem de transformació tecnològica parlem de la velocitat en la introducció de canvis, dels criteris de servei personalitzat i dels canvis en la relació amb el client. En tots tres (velocitat, servei i orientació al client) la tecnologia pot oferir ajuda, però el més important és la voluntat de canvi.

El motor de canvi és la necessitat: com més extrema és la necessitat, més gran és la possibilitat que et moguis i et transformis. I per això l'escenari actual, extrem, és el millor escenari per a una transformació, encara que no sigui el més desitjat.

I per transformar-se no calen grans mitjans: no fa falta tenir una web per fer comerç electrònic; cal tenir voluntat de fer-ho, encara que sigui per WhatsApp. Cal reorganitzar-se, redistribuir tasques i oferir nous serveis.

L'impacte de la crisi en les petites empreses i l'oportunitat de la digitalització

Mar Galtés

Les petites empreses es troben en una situació gravíssima —per la seva situació de tresoreria, principalment— i aquest és un tema impossible d'ignorar i que requereix un pla de xoc.

Tanmateix, és cert que la crisi està impulsant un canvi de model, que ja s'està començant a veure: les llibreries tradicionals, per exemple, també estan accelerant la seva distribució per internet, així com petits artesans i productors agroalimentaris que estan repartint a domicili de manera intensa utilitzant mitjans digitals per vendre els seus productes.

Per tant, tot i la gravetat de la situació, la transformació digital que ha arribat de cop pot ajudar a transformar uns segments que potser sense

aquesta transformació s'haurien mort, perquè ja estaven amenaçats pel creixement d'un comerç electrònic que no controlaven. Les eines ja hi eren i ara estem aprenent a utilitzar-les. Hi ha eines creades per empreses emergents de comunicació, per exemple, que existien però no s'havien visualitzat fins ara.

Tot i això, no podem oblidar que hi ha sectors, com ara el turisme i la restauració, en què la crisi serà molt més difícil de superar.

¿Aquesta crisi accelera l'automatització i amenaça el treball humà?

Genís Roca: Aquesta crisi no accelera la robotització, que ja venia accelerada, però sí que ens permet descobrir que l'automatització va associada a la personalització, amb l'ús de les dades personals, perquè a ningú ens agrada que ens tractin massivament, tots per igual.

Ens estem adonant que aquesta automatització permet que la relació sigui extremament personalitzada, i això és possible en la mesura en què es disposi de com més dades millor. Aleshores, hi ha una tensió entre l'automatització i els drets i llibertats ciutadanes, en un equilibri que fins ara no estava gaire ordenat i que potser ara encara està pitjor.

Mar Galtés: Entenem la robotització com una cosa negativa, quan no ho hauria de ser. Hem de destacar els potencials aspectes positius de la digitalització, que poden facilitar la reindustrialització dels nostres països, per exemple. L'automatització pot permetre un procés de reindustrialització que impulsi la nostra economia.

Què ens ensenyen les crisi anteriors? El teixit econòmic mostrarà més resiliència que en la crisi de 2008?

Genís Roca: En comparació amb altres crisis presents i passades, la crisi de la covid-19 és immediata i els governs i les empreses estan gestionant aquesta immediatesa. Cada vegada estem més mal entrenats per pensar de manera estratègica —a mitjà i llarg termini—, però avui el món no es gestiona així. No hi ha ningú pensant en el futur.

En la crisi del 2008 hi va haver sectors que van tardar uns 6-8 anys a recuperar-se i d'altres que encara no se n'han recuperat. La crisi actual està impactant en sectors que encara no s'havien recuperat.

En els sectors que han presentat millores, fins i tot amb estimacions dinàmiques, s'espera que la recuperació sigui més ràpida, tot i que implicarà encara 2 o 3 anys.

Mar Galtés: Les empreses emergents són un sector en crisi, perquè quan comencen ho fan amb un pla de negoci que no saben si funcionarà. I per això tenen una elevada mortalitat d'empresa. Però també són empreses que formen un sector més àgil i amb més capacitat d'adaptació als canvis, com han demostrat durant els darrers 20 anys. Les empreses emergents són empreses capaces de canviar el seu model de negoci per adaptar-se als canvis i a les noves demandes, i els moments de crisi generen noves oportunitats per a aquest sector.

Ens trobem davant un canvi de sistema econòmic? Anem cap a un model més sostenible?

Mar Galtés: Tant de bo ens orientem cap a un model més sostenible, però això depèn, en part, de cadascú de nosaltres: com a consumidors hem de decidir com orientem les nostres decisions.

Genís Roca: El *low-cost* ha mort per la disminució del consum i l'augment de preus que provocarà la falta d'escalabilitat i la reducció d'aforament en avions, teatres, cinemes, bars, restaurants, etcètera. I és possible també que el liberalisme hagi mort, ja que els Estats estan més disposats a endeutar-se sense dubtar-ho.

Les lliçons apreses d'aquesta crisi. Riscos i oportunitats

Mar Galtés: La crisi pot ser una oportunitat perquè les empreses emergents es converteixin en un tractor de canvi tecnològic, i ajudin les empreses de l'economia tradicional a fer la necessària transició digital.

S'ha vist que la digitalització no és una moda passatgera, sinó que hi ha empreses i gent treballant en aquesta línia, fet que ha de permetre que totes les empreses assumeixin aquest nou paradigma. La digitalització escalarà a tots els àmbits. El nou escenari també ens hauria de permetre valorar la investigació, la ciència i la sanitat.

Genís Roca: Estem aprenent coses, sens dubte. Una d'elles és el valor de l'agilitat: si una organització no és àgil, és preocupant. Una altra és la responsabilitat, com a idea d'ajuda i assistència esperada. Avui es demana alguna cosa més que un bon producte: al concepte de màrqueting de

responsabilitat ambiental —que estava agafant molta força— ara se li suma el desig que sigui responsable amb el planeta i amb les persones. Ja no volem que les coses siguin només sostenibles, també esperem que siguin segures. L'atribut de «ser segur» (per a mi, per a la meua família) anirà a l'alça.

Finalment, hem vist el valor de la col·laboració: hem vist moltes ganes de treballar junts per resoldre un problema. Davant del moment d'extrema debilitat que ve, moltes de les situacions que viurem en el futur només les podrem afrontar mancomunant-nos d'alguna manera. L'oportunitat que les llibreries es coordinin, els hotels es coordinin, les botigues de roba es coordinin, els festivals de música es coordinin... és esperançadora, perquè ja no hi ha camí si cadascú va per la seva banda.

Material relacionat

- Vídeo de la sessió: <https://youtu.be/zPVnQ7Y0lhE>.
- Articles:
 - *Barcelona Startup*, de Mar Galtés.
 - «Salida de esta crisis: lecciones desde China». Informe de Strategy& (PwC).
 - «Covid-19: Impacto y escenarios de recuperación en el consumo y distribución». Informe de Deloitte.
 - «The Economics of a pandemic: the case of Covid-19». London Business School.
 - «Después de la guerra», de Manuel Castells.
 - «Aprender de la crisis», de Daniel Innerarity.
 - «La metrópolis i la covid-19: no són deures; és l'examen», d'Oriol Estela.
 - «La triple crisis del capitalismo», de Mariana Mazzucato.
 - «La pandemia acelera el cambio de época y el fin de la era de globalización neoliberal», de Joseph Stiglitz.
 - «Covid-19 is foisting changes on business that could be beneficial», *The Economist*.
 - «The America we need». Editorial de *The New York Times*.
 - «The thing that determines a country's resistance to the coronavirus», de Francis Fukuyama.

Epíleg

De sobte...

la vida

a la pantalla

44

Karma Peiró

Periodista especialitzada en les TIC
i el periodisme de dades. @kpeiro

El primer xoc va ser entendre que la paraula *confinament* volia dir quedar-nos a casa per obligació. El segon, assumir que l'estat d'alarma no duraria dues setmanes. No anar a treballar? No anar a l'escola o a la universitat? Prescindir de l'oci? No abraçar o besar les persones estimades? En un instant estàvem en un *Preguntes freqüents* buit d'explicacions. Assumit l'ensurt, tocava normalitzar el confinament. Si la majoria de coses estaven prohibides, què es podia fer sense contagiar? Resposta: tot el que entrés per una pantalla.

I ens vam bolcar en una desmesura digitalitzada per substituir la nostra vida presencial. Raigs i raigs de bits desbocats, procedents de tot arreu del planeta, amb gigues d'informació corrent d'un costat a l'altre. En la virtualitat permesa, es van establir unes noves rutines familiars, laborals, d'estudi, d'exercici físic i d'oci sota el mateix sostre. Sense desplaçament, el rellotge comptava les hores més lentament i a l'agenda hi cabien més reunions, més sofà, més sèries, més videojocs, més videoconferències. Fins que vam entendre que l'exageració tampoc és saludable.

Durant aquesta crisi sanitària, econòmica i social hem après unes quantes lliçons. No desitjades, però aquí hi són.

Desconfinats a internet

Vam adoptar l'hiperconsum digital per sobreviure a la covid-19. I no ens va importar acceptar la permuta de més diversió a canvi de dades: la nostra geolocalització, a quina hora ens connectem, durant quant de temps, a quins continguts (i a quins no), amb qui interactuem, què ens agrada, què emetem, què rebem, etcètera. On vam deixar la nostra privacitat?

«Si la existència fos
exclusivament virtual,
hauríem de reeducar-nos
en higiene digital»

La pandèmia ens ha ensenyat que si la existència fos exclusivament virtual, hauríem de reeducar-nos en higiene digital. Marcar horaris i regles per no ser abduïts les 24 hores del dia per les xarxes socials, aquest coixí sobre

el qual deixar les penes en moments de desesperació col·lectiva. Recordar —com un mantra, si cal— que la nostra activitat exaltada alimenta els algorismes de les tecnològiques multimilionàries de Silicon Valley. I que els algorismes estan entrenats per a provocar-nos un *efecte narcòtic*¹ del qual resulta molt difícil escapar.

Per als governs ha sigut una tasca extremament complexa comunicar les xifres d'infectats, morts i recuperats. Ningú havia pensat en uns criteris unificats de recollida de dades. I encara menys en com comunicar-los a la població. Però si les dades són el petroli de la nova economia —com s'ha repetit fins a la sacietat—, aquestes no podien faltar.

Per al periodisme, seguir el ritme del virus ha sigut un malson. Els organismes responsables van canviar les seves estadístiques diverses vegades i la conclusió és que no es pot saber quants són els morts reals pel coronavirus en un país. Així de trist. A l'espera de possibles rebrots, caminem quasi en la foscor d'informació oficial. La lliçó seria que les administracions milloressin la seva capacitat de gestionar les dades. Amb extrema urgència.

Benefici individual o col·lectiu?

El control del contagi també s'ha confiat a la tecnologia. Quin aparell té a les mans el 99% de la població de qualsevol país? El mòbil! Doncs aprofitem-lo per fer-hi alguna cosa. El Parlament Europeu va fer una trucada² als operadors de telecomunicacions perquè entreguessin les dades anonimitzades i agregades dels seus usuaris. Però l'anonimització total no existeix, i la privacitat —oblidada durant l'hiperconsum digital— va tornar com un bumerang.

«Són mesures excepcionals.
El control de la ciutadania
no pot ser permanent.»

Científics, informàtics i matemàtics de tot el món van alertar del perill que les nostres dades estiguessin centralitzades per un govern. Tot i així, països com França van crear una aplicació pròpia, que recull el registre de telèfons per saber amb qui s'ha estat en contacte, a menys d'un metre de distància, durant el confinament. Es va anunciar que es protegien les dades personals perquè no funcionava amb geolocalització sinó amb Bluetooth i es codificaven els telèfons per evitar identificar els usuaris. Però, tot i això, aixeca sospites sobre la vulneració de la privacitat. Altres

-
1. <https://www.rspg.org.uk/our-work/campaigns/status-of-mind.html>
 2. https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/recommendation_on_apps_for_contact_tracing_4.pdf

països van considerar altres propostes, entre elles les de Google i Apple, que prometien descentralització.

Al final, vam aprendre que la millor solució ha de reunir dues condicions: que se la descarregui el màxim nombre de gent possible, i que sigui operativa entre països. La privacitat és el preu que cal pagar si volem sobreviure a una pandèmia? Falsa dicotomia. Si es vol, es poden aconseguir els dos objectius, però tenint en compte que són mesures excepcionals, i que el control de la ciutadania no pot ser permanent.

Assignatura pendent

Milions d'estudiants van intentar tornar a les seves matèries a través de les pantalles. Però la bretxa digital es va fer present. No només van faltar dispositius per continuar amb normalitat les classes, també va faltar la pràctica de la virtualitat. Ens vam adonar que no podíem ser *digitals* de cop. I no ho érem, encara que ho diguéssim.

Vam entendre que l'alfabetització digital entre el professorat encara és una assignatura pendent, i que la pandèmia ha evidenciat una crisi educativa en ple segle XXI. El desfasament entre la manera d'adquirir coneixement i com ensenya el professorat ha quedat al descobert.

«La transformació digital
no es produirà
si no hi ha una metamorfosi cultural»

I en aquesta crisi econòmica mundial —gravíssima per a petites, mitjanes i grans empreses, per a les famílies, per als artistes i els emprenedors, per als plans de futur— ens vam adonar que toca un canvi radical. Dins de la gravetat, la transformació digital —que ens va arribar de cop— no es produirà si no hi ha una metamorfosi cultural. I això requerirà un gran esforç, inversió, canvi d'hàbits, de rutines i de mentalitat.

Per últim, en aquesta crisi hem estat «tocats i enfonsats». No només per les pèrdues milionàries, sinó també pels milers de morts que la covid-19 ha causat. No són nombres: són persones que existien, amb noms i vides, les famílies i amistats de les quals van haver d'ajornar el fet de compartir les emocions fins a mesos més tard. Va caldre guardar-se el dolor per un altre moment, perquè tocava continuar cap endavant.

Si és cert que els canvis més importants de la humanitat es produeixen en moments d'extrema necessitat, aquest ha sigut un escenari ideal. L'audàcia per superar els reptes ha sigut molt diversa (i dispersa). L'historiador Yuval Harari ha escrit que les decisions que s'han pres en aquests mesos de confinament tindran un impacte d'anys o dècades, i reconfiguraran el planeta. Ho veurem.

**Ajuntament
de Barcelona**